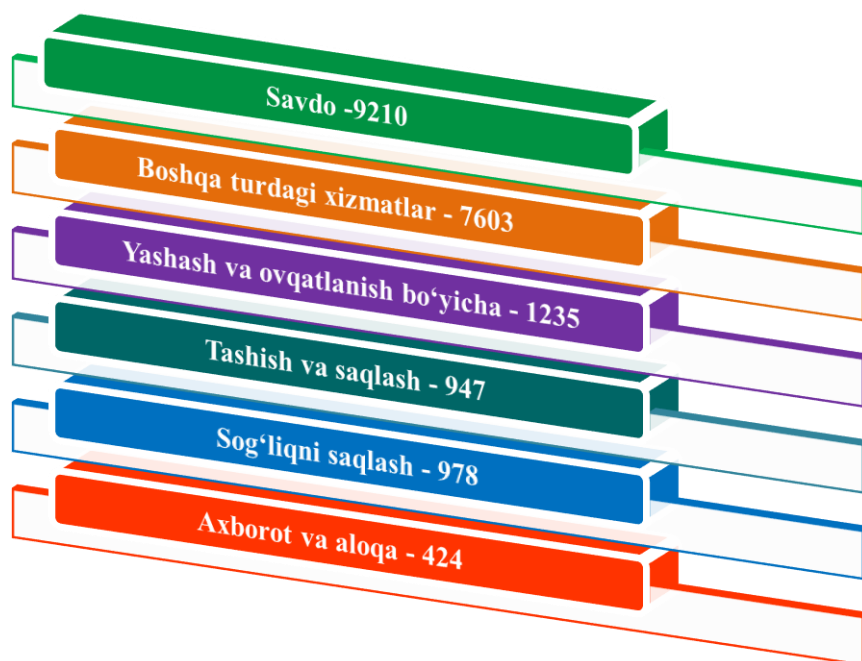

V. XIZMATLAR

Iqtisodiyotning muhim tarmoqlaridan biri bo'lgan xizmatlar sohasining ahamiyati juda ulkan va dolzarb hisoblanadi. Ishlab chiqarish jarayonlarining tobora murakkablashib borayotganligi, bozorni kunlik va individual talablarga mos iste'mol mollari bilan to'ldirish, innovatsion rivojlanishning jadal o'sishi jamiyat hayotining yangilanishiga olib keladi. Bu axborot, moliya, transport, sug'urta va boshqa turdagi xizmatlarsiz amalga oshmaydi.

Xizmatlar sohasida 2023-yil 1-oktabr holatiga 20 397 mingdan ortiq korxonalar va tashkilotlar faoliyat ko'rsatmoqda, ushbu ko'rsatkich o'tgan yilning mos davriga nisbatan 74,7 % ni tashkil etdi. Yangi korxonalar va tashkilotlarni tashkil etish, shuningdek, faoliyat yuritayotgan korxonalar va tashkilotlar tomonidan innovatsion texnologiyalardan foydalanish va ko'rsatilayotgan xizmatlar ro'yxatini kengaytirish kelgusida ish o'rinlarini ko'paytirish va aholi farovonligini oshirishga yordam beradi.

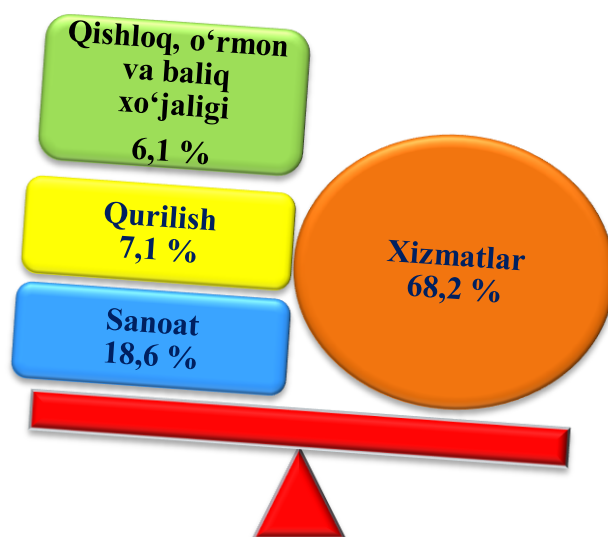
Xizmatlar sohasiga taaluqli faoliyat ko'rsatayotgan korxonalar va tashkilotlar soni, birlikda *(fermer va dehqon xo'jaliklaridan tashqari) 2023-yil 1-oktabr holatiga*

Ma'lumot uchun: 2023-yil 1-oktabr holatiga xizmatlar sohasida faoliyat ko'rsatayotgan korxonalar va tashkilotlarning soni o'tgan yilning shu davriga nisbatan – 6 920 mingtaga kamaygan. Ushbu sohada faoliyat yuritayotgan va kichik biznes subyektlariga tegishli korxonalar va tashkilotlar soni – 6 673 mingtaga kamayganligi kuzatildi.

O'tgan yilning shu davriga nisbatan o'sish sur'ati savdo faoliyati bilan shug'ullanadigan korxonalar va tashkilotlarda 70,4 % ni tashkil etdi. Ularning soni - 3 868 taga kamaygan. Shu bilan birga, yashash va ovqatlanish bo'yicha xizmatlar sohasida faoliyat ko'rsatayotgan korxonalar va tashkilotlarning o'sish sur'ati 61,4 % ni tashkil etib, ularning soni 774 taga kamaygan.

2023-yil 1-oktabr holatiga korxonalar va tashkilotlarning umumiy sonida xizmatlar sohasida faoliyat ko'rsatayotganlarning ulushi, % da
(fermer va dehqon xo'jaliklaridan tashqari)

2023-yil 1-oktabr holatiga xizmatlar sohasida faoliyat ko'rsatayotgan korxonalar va tashkilotlar tarkibida eng yuqori ulushni savdo faoliyati bilan shug'ullanuvchi korxonalar va tashkilotlar 30,8 % ni tashkil etadi.

Yashash va ovqatlanish sohasida faoliyat ko'rsatayotgan korxonalar va tashkilotlarning ulushi 4,1 % ni tashkil etdi.

Xizmatlar sohasida faoliyat ko'rsatayotgan korxonalar va tashkilotlarning umumiy sonidan tashish va saqlash faoliyati bilan shug'ullanayotgan korxonalar va tashkilotlarning ulushi 3,2 % ni tashkil etdi.

Sog'liqni saqlash sohasida faoliyat yuritayotgan va ijtimoiy xizmatlar ko'rsatuvchi korxonalar va tashkilotlarning ulushi 3,3 % ni tashkil etdi.

Axborot faoliyati bilan shug'ullanuvchi va aloqa xizmatlarini ko'rsatuvchi korxonalar va tashkilotlar ulushi 1,4 % ga teng bo'ldi.

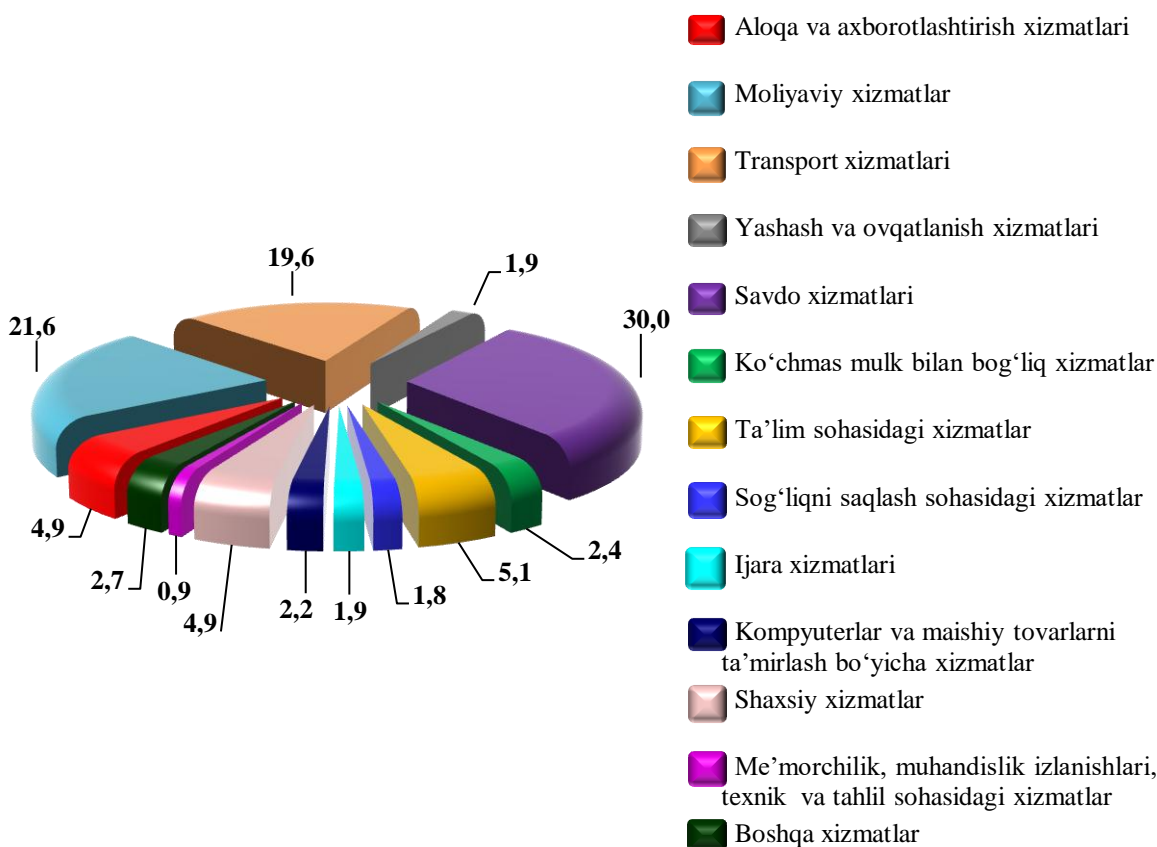
Iqtisodiy faoliyat turlari bo'yicha ishlab chiqarilgan (ko'rsatilgan) bozor xizmatlarning hajmi va o'sish sur'ati
(2023-yil yanvar-sentabr oylari uchun)

	<i>mlrd. so'm</i>	<i>o'sish sur'ati, % da</i>	<i>umumiy hajmga nisbatan % da</i>
Jami __ xizmatlar	15 412,3	109,3	100,0
<i>jumladan asosiy turlari bo'yicha:</i>			
aloqa va axborotlashtirish xizmatlari	756,8	122,0	4,9
moliyaviy xizmatlar	3 328,6	115,1	21,6
transport xizmatlari	3 026,6	102,7	19,6
<i>shu jumladan:</i> avtotransport xizmati	2 944,0	103,2	19,1
yashash va ovqatlanish xizmatlari	292,5	106,7	1,9
savdo xizmatlari	4 631,2	106,8	30,0
ko'chmas mulk bilan bog'liq xizmatlar	374,1	104,9	2,4
ta'lim sohasidagi xizmatlar	790,2	129,2	5,1
sog'liqni saqlash sohasidagi xizmatlar	275,2	106,7	1,8
ijara xizmatlari	288,2	98,7	1,9
kompyuterlar va maishiy tovarlarni ta'mirlash bo'yicha xizmatlar	338,6	105,0	2,2
shaxsiy xizmatlar	752,7	101,2	4,9
me'morchilik, muhandislik izlanishlari, texnik sinovlar va tahlil sohasidagi xizmatlar	142,4	103,7	0,9
boshqa xizmatlar	415,3	118,4	2,7

Xizmatlar tarkibida eng katta ulushni savdo xizmatlari (30,0 %), moliyaviy xizmatlar (21,6 %), transport xizmatlari (19,6 %) tashkil etadi. Xizmatlar umumiy hajmida past ulushlarni ta'lim sohasidagi xizmatlar (5,1 %), yashash va ovqatlanish kabi xizmatlar (1,9 %), me'morchilik, muhandislik izlanishlari, shuningdek, texnik sinovlar va tahlil sohasidagi xizmatlar (0,9 %) egalladi.

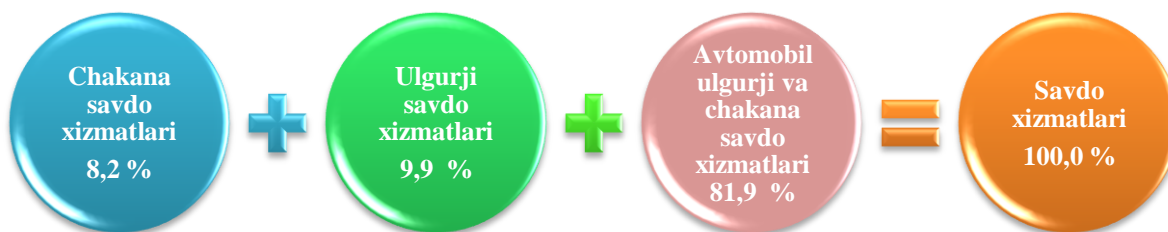
Iqtisodiy faoliyat turlari bo'yicha xizmatlar tarkibi

(2023-yil yanvar-sentabr, jamiga nisbatan % da)

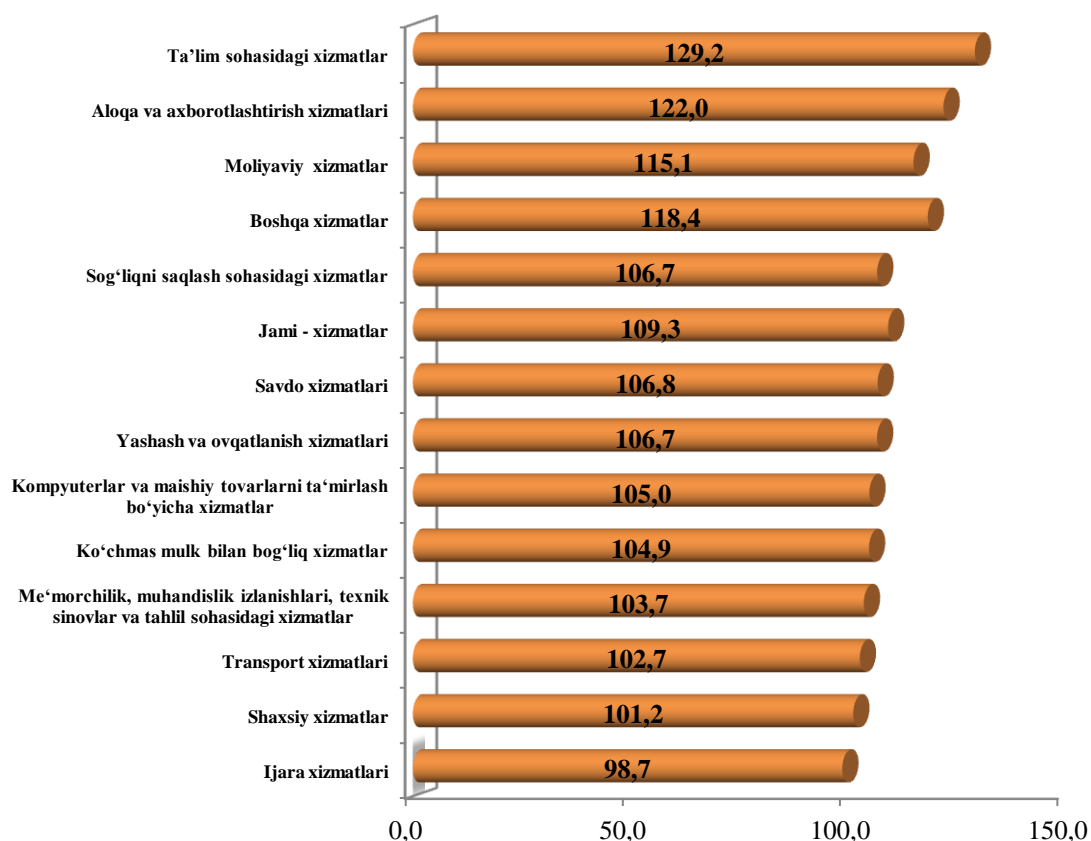
Bozor xizmatlarining umumiy hajmidagi savdo xizmatlari 30,0 % - eng yuqori ulushni tashkil etadi. Savdo oddiy taqsimlash mexanizmidan iste'molchiga yo'naltirilgan bozor talablarini shakllantirish jarayonlarida faol ishtirokchiga aylandi. Hozirgi vaqtda, savdo xizmatlari iqtisodiyotda ko'rsatilgan jami xizmatlar hajmining sezilarli qismi hisoblanadi.

Savdo xizmatlari tarkibida chakana savdo (avtomobillar va mototsikllar savdosidan tashqari) xizmatlari yuqori ulush 8,2 % ni tashkil etadi.

2017-2023-yillarda xizmatlar sohasini rivojlantirish dasturini amalga oshirish natijasida ta'lim sohasidagi xizmatlar - 129,2 %, aloqa va axborotlashtirish - 122,0 %, moliyaviy xizmatlar - 115,1 % ko'rsatkich bilan yuqori o'sish sur'atlariga erishildi.

**Iqtisodiy faoliyat turlari bo'yicha ishlab chiqarilgan
bozor xizmatlarining o'sish sur'atlari, %
(2023-yil yanvar-sentabr oylari uchun)**

Respublikamizda kredit siyosati bo'yicha olib borilayotgan islohotlarning davom ettirilishi moliyaviy xizmatlarning o'sishiga imkoniyat yaratdi. 2023-yilning yanvar-sentabr oylarida moliyaviy xizmatlarning o'sish sur'ati 115,1 % ni tashkil etdi. Shu bilan birga, eng yuqori o'sish sur'atlari ta'lim sohasidagi (129,2 %) hamda aloqa va ahborotlashtirish xizmatlari (122,0 %) ni va boshqa xizmatlari (118,4 %) qayd etildi.

Xizmatlar tarkibida savdo xizmatlari – 30,0 % ulush bilan yetakchi o'rinni egalladi. Savdo xizmatlari hajmining oshish omillari yangi bino va inshootlarni qurish va rekonstruksiya qilish, sanoat zonalarini tashkil etish va kengaytirish, savdo tarmoqlarini kengaytirish, turizm faoliyatini rivojlantirish hisoblanadi.

Xizmatlar tarkibida transport xizmatlarining jami hajmga nisbatan ulushi 19,6 % ko'rsatkichga ega.

Xizmatlar umumiy hajmida past ulushlar yashash va ovqatlanish sohasidagi xizmatlar (1,9 %), shuningdek, me'morchilik, muhandislik izlanishlari, texnik sinovlar va tahlil sohasidagi xizmatlar (0,9 %) ga to'g'ri kelgan.

Shahar va tumanlar kesimida xizmatlar ishlab chiqarish
(2023-yil yanvar-sentabr oylari uchun)

	<i>Jami</i>			<i>Aholi jon boshiga</i>	
	<i>mlrd. so‘m</i>	<i>2022-yil yanvar-sentabrga nisbatan %</i>	<i>jami xizmatlar hajmida hududlarning ulushi</i>	<i>ming so‘m</i>	<i>2022-yil yanvar-sentabrga nisbatan %</i>
Andijon viloyati	15 412,3	109,3	100,0	4 601,5	107,0
<i>shaharlar:</i>					
Andijon	5 441,2	111,1	35,3	11 508,6	108,6
Xonobod	382,1	110,3	2,5	8 435,2	108,1
<i>tumanlar:</i>					
Oltinko‘l	658,3	109,9	4,3	3 461,0	107,7
Andijon	951,0	108,2	6,2	3 368,6	105,9
Baliqchi	854,6	109,2	5,5	4 012,3	107,0
Bo‘ston	260,6	106,3	1,7	3 392,8	104,3
Buloqboshi	507,2	109,1	3,3	3 357,0	106,9
Jalaquduq	675,0	109,5	4,4	3 433,4	107,5
Izboskan	720,1	106,5	4,7	2 855,3	104,4
Ulug‘nor	217,3	108,6	1,4	3 432,7	106,9
Qo‘rg‘ontepa	766,2	108,7	5,0	3 366,4	106,8
Asaka	1 116,4	106,2	7,2	3 186,9	103,9
Marhamat	623,6	107,5	4,0	3 391,0	105,2
Shahrixon	840,5	108,5	5,4	2 627,5	106,0
Paxtaobod	615,2	109,3	4,0	2 987,8	107,0
Xo‘jaobod	783,0	107,4	5,1	6 624,4	104,7

1) Hududlar bo‘yicha taqsimlanmaydigan hajmlarni qo‘shgan holda

Shahar va tumanlar kesimida xizmatlarning eng yuqori o‘shish sur‘ati Andijon shahri (111,1 %), Xonobod shahar (110,3 %) va Oltinko‘l tumani (109,9 %) ga to‘g‘ri keldi.

Nisbatan past o‘shish sur‘atlari Izboskan tumani (106,5 %), Bo‘ston tumani (106,3 %) va Asaka tumani (106,2 %) larida kuzatildi.

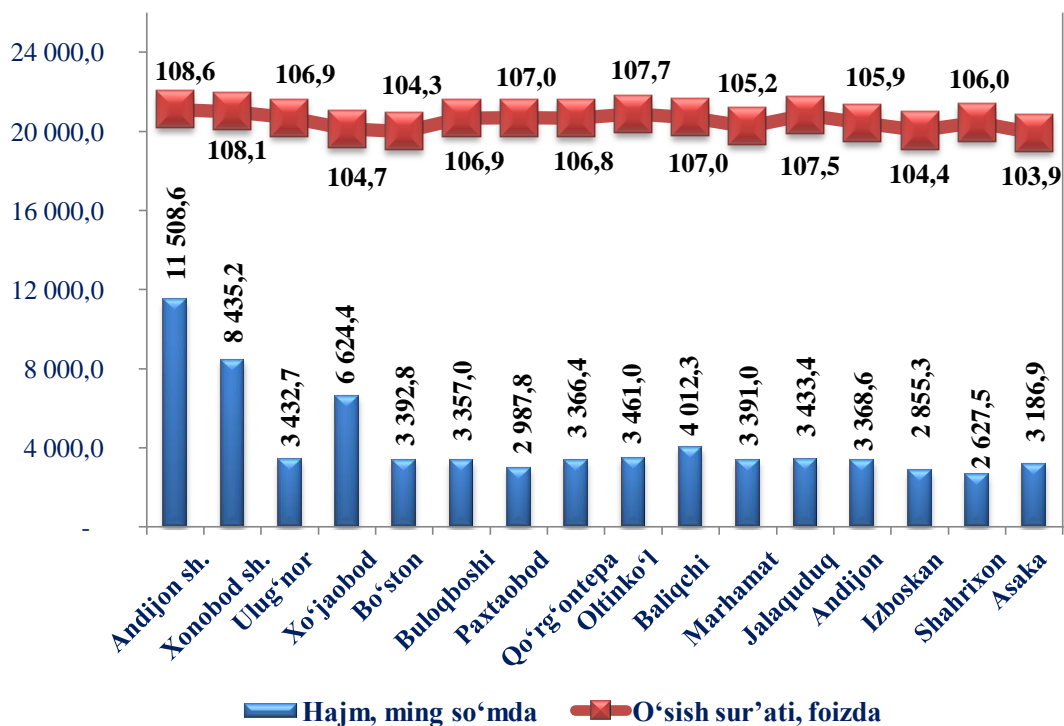
Viloyat bo‘yicha ko‘rsatilgan xizmatlarning 109,3 % dan ortig‘i Jalaquduq tumani (109,5 %) hissasiga to‘g‘ri keladi.

Nisbatan past ulushga ega tumanlar Bo'ston tumanlarida (1,7 %) va Ulug'nor tumanida (1,4 %) kuzatildi.

2023-yil yanvar-sentabr oylarida aholi jon boshiga ko'rsatilgan bozor xizmatlari hajmi 4 601,5 ming so'mni tashkil qildi. O'sish sur'ati o'tgan yilga nisbatan 107,0 % ni tashkil etdi.

Ushbu ko'rsatkich hududlar o'rtasida Shahrixon tumanida 2 627,5 ming so'mdan Andijon shahrida 11 508,6 ming so'mgacha oraliqni tashkil etadi.

Hududlar bo'yicha aholi jon boshiga ko'rsatilgan bozor xizmatlarining hajmi va o'sish sur'ati
(2023-yil yanvar-sentabr oylari uchun)

Aholi jon boshiga ko'rsatilgan xizmatlar bo'yicha eng yuqori ko'rsatkich Andijon shahrida 11 508,6 ming so'mga teng bo'lib, o'sish sur'ati o'tgan yilning shu davriga nisbatan 108,6 % ni tashkil etdi.

Bundan tashqari, aholi jon boshiga ko'rsatilgan xizmatlar hajmining sezilarli o'sishi Jalaquduq (107,5 %) va Ulug'nor tumani (106,9 %) tumanlarida kuzatildi.

Aholi jon boshiga ko'rsatilgan xizmatlarning eng past ko'rsatkichi, Bo'ston (104,3 %), Asaka (103,9 %) tumanlarida kuzatildi.

Xizmatlar sohasini jadal rivojlantirish, uning tarkibini, yetarlicha rivojlangan jamiyat va rivojlangan ehtiyojlar bilan takomillashtirish mumkin va bu umuman hayot sifati kabi hodisa bilan bog'liq, chunki turli ehtiyojlarni qondirish jarayoni hayot sifatining muayyan standartini yaratadi.

STATISTIK KO'RSATKICHLARGA IZOHLAR

Xizmat sohasi bu – korxonalar, tashkilotlar va shuningdek, jismoniy shaxslar tomonidan ko'rsatiladigan har xil turdagi xizmatlarning takror ishlab chiqarilishini o'z ichiga olgan umumlashtirilgan toifadir. Boshqacha qilib aytganda, bu savdo, kasbiy va maishiy xizmatlarni ko'rsatishga ixtisoslashgan mamlakat iqtisodiyotining tarmog'idir. Xizmatlar iste'molchilar (yuridik va jismoniy shaxslar) holatini o'zgartiruvchi yoki tovarlar, xizmatlar yoki moliyaviy aktivlar bilan ayirboshlashiga ko'maklashadigan ishlab chiqarish faoliyatining natijasi hisoblanadi. Xizmatning o'ziga xos xususiyati, xizmatni bajarish va uni iste'mol qilish davrining bir xil vaqtga to'g'ri kelishi hisoblanadi.

Iqtisodiy faoliyat turlari bo'yicha xizmatlar hajmida ko'rsatilgan xizmatlar uchun amaldagi bozor narxlari bo'yicha qo'shilgan qiymat solig'i va aksizsiz hisoblangan to'lovlar hisobga olinadi.

Xizmatlar oldi-sotdi obyekt sifatida chiqqanda va iqtisodiy ahamiyatga ega bo'lgan (xizmatlarni ishlab chiqaruvchining sarf-xarajatlarini to'laligicha yoki sezilarli darajada qoplaydigan) narxlarda sotilganda, **bozor uchun ishlab chiqarilgan xizmatlar hisoblanadi.**

"Ishlab chiqarilgan (ko'rsatilgan) xizmatlar hajmi" statistik ko'rsatkichi – ma'lum bir vaqt davomida ko'rsatilgan xizmatlar qiymatini o'lchovchi, iste'molchilarga (yuridik va jismoniy shaxslar, norezidentlarni qo'shgan holda) ko'rsatilgan xizmatlar qiymatini aks ettiradi.

Ishlab chiqarilgan (ko'rsatilgan) xizmatlar hajmi bu – xizmatlar ishlab chiqarishga ixtisoslashgan va xizmat ko'rsatish asosiy faoliyat turi hisoblanadigan barcha xizmatlar ishlab chiqaruvchilari (yuridik va jismoniy shaxslar) tomonidan ko'rsatilgan bozor xizmatlari qiymatidir.

Iste'molchilar tomonidan xizmatlar uchun to'lovlar naqd pul, shu jumladan, plastik kartochkalar va pul o'tkazish, elektron to'lovlar va elektron pullar orqali amalga oshirilishi mumkin.

Norezidentlarga ko'rsatilgan xizmatlar (agar to'lov so'mda amalga oshirilmagan bo'lsa), xizmatlarga to'lovlarni amalga oshirish sanasida O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki tomonidan so'mning belgilangan kursi bo'yicha qayta hisoblangan shartnoma narxlari bo'yicha aniqlanadi.

Elektron to'lovlar – texnik vositalar, axborot texnologiyalari va axborot tizimlari xizmatlaridan foydalangan holda elektron to'lov hujjatlari orqali naqd pulsiz to'lovlarni amalga oshirish.

Elektron pullar – O'zbekiston Respublikasi hududida elektron pullar emitentlari tomonidan chiqariladigan pullar bo'lib, faqat O'zbekiston Respublikasi milliy valyutasida nomlanishi lozim.

Faoliyat turlari bo'yicha xizmatlarni tasniflash, O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiy faoliyat turlari bo'yicha mahsulotlarning (tovarlar, ishlar, xizmatlarning) statistik tasniflagichiga (keyingi o'rinlarda MST deb ataladi) muvofiq amalga oshiriladi.

Aloqa va axborotlashtirish xizmatlari aloqa sohasidagi xizmatlarni, shu jumladan telefon, teleks, telegraf, radioeshittirish, elektron pochta, suniy yo‘ldosh, faksimile va boshqalarni ishlatib ovozli ma’lumot, tasvir va boshqa axborot oqimlarini uzatish xizmatlarini qamrab oladi.

Bozor xizmatlari hajmi MST bo‘yicha tasniflangan barcha iqtisodiy faoliyat turlarining xizmatlarga tegishli qismi (G-S seksiyalar) bo‘yicha shakllantiriladi.

Moliyaviy xizmatlar Markaziy bank, tijorat banklari va boshqa moliya-kredit tashkilotlari tomonidan ko‘rsatiladi. Bu guruh xizmatlarga banklarning moliyaviy vositachiligi xizmatlari (moliyaviy lizing, kredit berish), shu jumladan, masofaviy bank xizmatlari (internet-banking, mobil-banking), investitsiya fondlari va boshqa moliyaviy tashkilotlarning moliyaviy vositachiligi, moliya bozorlari (fond va valyuta birjalari) faoliyatining yordamchi moliyaviy vositachilik va boshqa moliyaviy xizmatlar kiradi. Moliyaviy xizmatlar hajmi moliyaviy vositachilik yo‘li bilan olingan foizlar daromadi (ular uchun to‘lov miqdorida), shuningdek, moliya muassasasining kredit berish yoki depozitni saqlash bo‘yicha xizmatlari uchun yig‘im bilan hisobga olinadi.

Transport xizmatlari transportning barcha turlarida yuklarni va yo‘lovchilarni tashish faoliyati, shuningdek, transportirovka qilishda yordamchi xizmat turlari, jumladan, logistik xizmatlarni o‘z ichiga oladi.

Yashash va ovqatlanish bo‘yicha xizmatlar mehmonxonalar, otellar, motellar va boshqa yashash uchun joylar kabi qisqa muddatli turar joy bilan ta‘minlash va oziq-ovqat mahsulotlari va ichimliklar yetkazib berish bo‘yicha ko‘rsatilgan xizmatlarni o‘z ichiga oladi.

Savdo xizmatlari ulgurji va chakana xizmatlarni birlashtirib, shuningdek, boshqa shaxs manfaatlari uchun tovarlarni oldi-sotdi shartnomalari, komissiyalari yoki agentlik shartnomalari asosida sotilgan vositachilik xizmatlari hamda avtomobil va motosikllarni ta‘mirlash xizmatlarini o‘z ichiga oladi.

Ko‘chmas mulk bilan bog‘liq xizmatlarni ko‘rsatishda ko‘chmas mulk bilan bog‘liq operatsiyalar bo‘yicha xizmatlar qiymati, korxonaning shaxsiy, xo‘jalik yuritish yoki tezkor boshqaruvidagi, shuningdek, ijaraga olingan ko‘chmas mulkni ijaraga berishdan olingan daromadlari, ushbu faoliyat tashkilotning asosiy faoliyati yoki yo‘qligidan qat‘iy nazar aks ettiriladi.

Ta‘lim sohasidagi xizmatlar oliy, o‘rta maxsus, kasb-hunar, umumta‘lim, maktabgacha ta‘lim davlat muassasalarida tijorat asosida ta‘lim olishni, shuningdek, radio va televideniye, Internet-kanallar va pochta aloqalarini qo‘shgan holda har qanday darajadagi xususiy ta‘lim olish va xohlagan kasbga o‘qishni qamrab oladi.

Sog‘liqni saqlash sohasidagi xizmatlar stasionar shifoxona muassasalari, poliklinikalar, stomatologiya muassasalari va tibbiy laboratoriyalar tomonidan pul asosida ko‘rsatilgan kompleks xizmatlarni qamrab oladi.

Ijara xizmatlari bo‘yicha ishlab chiqarish hajmi mashinalar va asbob-uskunalarini operatorlarsiz ijaraga berish, maishiy jihozlar va shaxsiy ehtiyoj buyumlarini ijaraga berishdan olingan daromad miqdori sifatida aniqlanadi.

Me‘morchilik, muhandislik izlanishlari, texnik sinovlar va tahlil sohasidagi xizmatlar hajmi shartnomada nazarda tutilgan talablarga muvofiq loyihalar, izlanishlar, konstruktorlik va texnologik ishlar hamda ko‘rsatilgan xizmatlar, shuningdek, qurilish ishlari ustidan nazorat va boshqa injenerlik xizmatlarining qiymatini o‘z ichiga oladi.